

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Global Privateering: samen aan de slag met kaapvaartdossiers

Boer, T.W.M. de

Citation

Boer, T. W. M. de. (2023). Global Privateering: samen aan de slag met kaapvaartdossiers. *Tijdschrift Voor Zeegeschiedenis*, 42(1), 71-74. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3619158>

Version: Publisher's Version

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3619158>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Website

Global Privateering: samen aan de slag met kaapvaartdossiers

In de vroegmoderne tijd zal de kaapvaart voor menig reder, zeeman en verzekeraar een hoofdpijndossier zijn geweest. Voor historici is het echter alles behalve dat: in plaats van hoofdpijn leveren kaapvaartdossiers ons een schat aan informatie op over maritieme geschiedenis. De administratieve afhandeling van een kaping (meestal door een lokale overheid, bijvoorbeeld een admiraliteit) bevatte veel verschillende stappen. De bemanning werd verhoord, het schip en de lading werden geveild, en misschien werden er wel protesten aangetekend door de oorspronkelijke eigenaars. De data uit deze documenten kan gebruikt worden voor het beantwoorden van allerlei kleine en grote vragen. De bemanningsverhoren vertellen ons bijvoorbeeld van alles over de achtergrond van vroegmoderne zeelieden. De veilingdata kan gebruikt worden om het economisch profiel van een (haven)stad te analyseren. De protesten van scheepseigenaars geven inzicht in internationale rechtszaken *avant la lettre*: hoe pakte men het juridisch aan als eigendommen in/door het buitenland je afgenomen werden?

Dit zijn slechts enkele voorbeelden van hoe kaapvaartdossiers de sociale, economische en juridische kaders van de vroegmoderne maritieme wereld prijsgeven. ‘Wereld’ is daarbij geen overstatement. Dit soort dossiers werden in bijna alle vroegmoderne zeevarende samenlevingen – van Harlingen tot Japan – geproduceerd. Het is dus ook een unieke bron om comparatief onderzoek op mondiale schaal te verrichten. Het verrichten van dit onderzoek wordt echter belemmerd door ‘klassieke’ en alom bekende problemen: de hoeveelheid (data in de) dossiers is enorm, en de archieven zijn soms slecht toegankelijk, zowel in inhoudelijke als praktische zin. Digitale ontsluitingsprojecten helpen hierbij. Gezien de historische relevantie van de bronnen is het dan ook geen verrassing dat kaapvaart-gerelateerde archiefcollecties al eerder uitgekozen zijn voor digitale ontsluiting: het Prize Papers-project levert bijvoorbeeld een fantastische bijdrage aan het beschikbaar maken van allerhande documenten die aan boord waren van schepen die ten prooi vielen aan de geduchte Britse kaapvaart. Het project Global Privateering wil een steentje bijdragen aan het

digitaal ontsluiten van een specifieke andere subcategorie van kaapvaart-gerelateerde archivalia: de eerder genoemde administratieve afhandeling van een kaping door (lokale) overheden. Een kleine (succesvolle) pilot, opgebouwd door een team bestaande (onder andere) uit historici van de Universiteit Leiden en mbo-ICT studenten van het Nova College te Beverwijk, is inmiddels achter de rug. De pilot-dataset bestond uit *dossiers de prise* van Saint-Malo, aangeleverd door *citizen scientist* Siem van Eeten met de vraag of deze mischien op een gebruiksvriendelijke wijze doorzoekbaar gemaakt konden worden. De volgende stap is opschalen van *privateering* van een klein Frans stadje, naar *global privateering*.

SAMENWERKEN VANAF HET BEGIN

Bij het digitaal ontsluiten van archieven komt bijna altijd een element van samenwerking kijken. Vele handen maken niet alleen licht werk, maar brengen ook de benodigde expertise of vaardigheden in een projectteam om überhaupt iets van de grond te brengen. Het duurde ongeveer een jaar om de pilot van Global Privateering, gelanceerd op 22 november 2022, gezamenlijk te ontwikkelen. Aan de basis stond de voornoemde dataset uit Saint-Malo, verzameld door Van Eeten in de Archives Départementales d'Ille-et-Vilaine. Deze dataset (in Word en Excel) bestond uit de metadata van 176 Nederlandse schepen, opgebracht in Saint-Malo aan het einde van de zeventiende eeuw. De dataset werd overgedragen aan ons op de Universiteit Leiden met het verzoek of dit niet digitaal toegankelijk en doorzoekbaar gemaakt kon worden. We wilden dit graag doen in een database op een speciaal daaraan gewijde website, maar omdat we zelf niet genoeg technische expertise hadden om dit op te zetten, moest deze expertise van buiten worden ingebracht. Bij het bouwen van de database en website hebben we daarom samengewerkt met een team van vier mbo-studenten ICT van het Nova College te Beverwijk. Dit was inhoudelijk en maatschappelijk gezien een ontzettend fijne samenwerking, waar iedereen voordeel uit haalde. De 'historici' kregen zo een tool die ons onderzoek vergemakkelijkte (de database), en deed ons veel leren over wat er allemaal bij de ontwikkeling van zo'n database en website komt kijken. Voor de ICT'ers in opleiding was het een nuttig project om werkervaring op te doen. Daarnaast was het voor hen leuk om te werken met echte data die dan ook in een echt product verwerkt zou worden, en ook nog eens door echte gebruikers gebruikt zou worden (meestal werken dit soort opleidingen met fictieve data en producten, bijvoorbeeld het bouwen van een klantenbestand van een verzonnen winkel). Gedurende het bouwen van de database moesten we regelmatig in gesprek over de eigenschappen van bepaalde stukjes historische data, en hoe deze het best vertaald konden worden naar een digitaal raamwerk. Bijvoorbeeld: werd een gekaapte vracht in zeventiende-eeuws Frankrijk in één keer, of in delen geveild? De database moet namelijk anders geprogrammeerd wor-

den als hij onder het kopje ‘geveilde vracht’ méér dan één *entry* moet kunnen accepteren. Dit soort gesprekken over de meest obscure stukjes maritieme geschiedenis waren voor ons allemaal heel inzichtelijk, en droegen uiteindelijk bij aan een succesvolle pilot met het product wat we voor ogen hadden: de Global Privateering-database en -website. Het is een mooie, kleinschalige demonstratie van wat een partnerschap tussen mbo-instellingen en universiteiten, en historici en technici, kan opleveren.

RONDKIJKEN OP GLOBAL PRIVATEERING

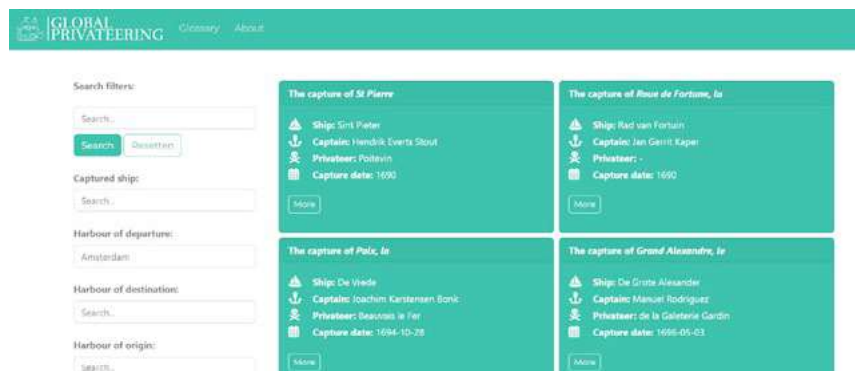
Hoewel er inmiddels achter de schermen hard gewerkt wordt aan het toevoegen van nieuwe datasets, bevat Global Privateering momenteel alleen de informatie uit de 176 dossiers met de administratieve afhandeling van de kaping van Nederlandse schepen te Saint-Malo, eind zeventiende eeuw. Per kaping kan de gebruiker een informatiesheet bekijken met data uit het bijbehorende dossier. Te denken valt aan stukjes data over de bemanning (van zowel het gekaapte schip, als het kaapschip), de vracht, de veildata, en archiefinformatie:

GLOBAL PRIVATEERING			
The Capture of Elizabeth			
Captured ship Date: 1688 French name: (Dime) Elizabeth Dutch name: Vrouwe Elizabeth Harbour of origin: Hoorn Country of origin: Dutch Republic Harbour of departure: Schiedam Harbour of destination: Amsterdam Freighters: Andries Stoffe & Co.	Captured ship owner Name: Jan Boon Place of residence: Hoorn	Captured ship crew Name: Cornelis Balen Function: captain Place of birth: Hoorn Place of residence: Hoorn Age: 31	Captured ship cargo Cargo destined for: Willem Volkmans Cargo items: salt
Captured ship auction Date: 16-12-1688 Auction house name: de 12 Prinsjes Auctioned cargo and their prices: 228 Price: 12 five tournois per ton	Privateer ship Ship name: Petit Joseph Harbour of origin: St. Malo Country of origin: France Captain name: Pierre Vallon	Archive info Archive: Archives départementales d'Ille-et-Vilaine Collection: 6215 559 Folio/Dossier: 1	Misc. information Ship type: (type)

Dit zorgt ervoor dat de gebruiker in één oogopslag op overzichtelijke wijze een overzicht heeft van de informatie in een bepaald kaperdossier, die soms niet alleen tientallen pagina's lang, maar ook in een vreemde taal of een priegelig handschrift geschreven kunnen zijn. Als de gebruiker voor het beantwoorden van zijn onderzoeksvraag niet genoeg heeft aan de informatie op de sheet, dan kan hij of zij het als een springplank gebruiken om te beoordelen of het alsnog nuttig kan zijn om de dossiers in te duiken: indien er scans zijn, worden ze gelinkt op de sheet.

Om vergelijkend onderzoek te bevorderen, kan de gebruiker door middel van filters of full text search door de database zoeken naar schepen met overeenkomstige eigenschappen – bijvoorbeeld, alle schepen met als vertrekhaven Amsterdam, alle schepen gekeapt door een specifiek kaapschip, of alle schepen met rode wijn aan boord. Daarnaast kunnen deze filters gecombineerd

worden, om nog specifiekere te zoeken. De database laat dan toepasselijke resultaten zien, zoals hieronder alleen schepen met vertrekhaven Amsterdam:

Aangezien de website in zijn huidige vorm het resultaat van een pilot is, is de functionaliteit momenteel nog vrij simpel. In de toekomst zullen daarom naast meer datasets ook meer (zoek)functies toegevoegd worden. Wel blijft een 'simpele' lay-out de hoogste prioriteit: hoewel grote digitale datasets historisch onderzoek enorm bevorderen, valt er soms nog een hoop te winnen op het gebied van gebruiksvriendelijkheid.

DE VOLGENDE STAPPEN

Het hoofddoel van Global Privateering is het samenbrengen van administratieve documentatie omtrent de kapingen van schepen over de hele wereld, en comparatief onderzoek hierin op een gebruiksvriendelijke wijze binnen handbereik te brengen. Voordat de veilingdata van een achttiende-eeuwse kaping in de Zuid-Chinese Zee naast eentje uit de Mexicaanse Golf gelegd kan worden, moeten er nog aardig wat stappen plaatsvinden.

Inmiddels is er een begin gemaakt met 'fase 2'. Prioriteit in fase 2 is het geschikt maken van de database voor kaperdossiers uit verschillende administratieve contexten, in plaats van alleen specifiek Saint-Malo – met als doel *daarna* de incorporatie van niet-Westerse datasets zo goed mogelijk te bewerkstelligen. Een nieuw team van ICT-studenten van het Nova College zal aan de slag gaan met het onderhouden en doorontwikkelen van de database/website, en twee *research trainees* op de Universiteit Leiden leggen zich toe op het verzamelen van datasets uit kaperdossiers in andere archieven. Ook is er contact met andere onderzoekers die interesse hebben in het onderbrengen van hun kapergerelateerde datasets op Global Privateering, en gaan we met hen aan de slag om hun data naar een groter publiek te brengen. Er is dus veel om mee aan de slag te gaan, en samen bouwen we verder aan iets moois.

TESSA DE BOER